

سرنوشت غمناک برجام در دوره ترامپ تفاوت عمده‌ای با نقشه راه دولت اوباما ندارد

همانی که می‌خواستند

بررسی «فرهیختگان» درباره مواضع مقام‌های غربی در سال‌های تولد برجام نشان می‌دهد راهی که امروز دولت دونالد ترامپ پیش گرفته در نقشه کلان آمریکایی‌ها علیه ایران تعریف می‌شود

شرایط امروز
برجام...

آن چیزی که به نظر می‌رسد امروز نقطه مشترکی میان آمریکا و طرف‌های اروپایی برجام باشد، اتفاق نظر بر اجرای مفاد توافق فعلی برجام، گسترش مفاد آن به پس از سال ۲۰۲۵، نظارت بر برنامه موشکی ایران و مهار نفوذ ایران در منطقه باشد. این مساله از مواضع مختلف مقامات و رسانه‌های اروپایی و آمریکایی برداشت می‌شود و به نظر می‌رسد در یک هفته باقیمانده تنها مذاکرات و رفت‌وآمدهای کارشناسان بر سر مدل اجرا و برخی حدود و ثغور طرح توافقی غرب باشد؛ چیزی که حالا رسانه‌های آمریکایی نام آن را «برجام تکمیلی» گذاشته‌اند. برجام تکمیلی احتمالا همان طرح اصلاح برجام است که رکس تیلرسون، وزیر خارجه وقت آمریکا در بهمن ماه گذشته وعده آن را داده بود. او در دوم بهمن سال ۹۶ بعد از دیدار با مقام‌های انگلیسی در لندن گفت با کشورهای اروپایی بر سر تشکیل کارگروهی با مأموریت «اصلاح برجام» موافقت کرده است. رویترز البته در این باره می‌گوید که «ایران، روسیه و چین در توافق سیاسی جدید مشارکتی نخواهند داشت، و این بدان معناست که اصلاحیه برجام به احتمال قوی در قالب یک طرح تحریمی جدید و مورد اتفاق اروپا و آمریکا ارائه خواهد شد؛ طرحی که رویترز از زبان یک مقام آگاه آن را فاش کرده و مطالبات آن از ایران را در چارچوب توقف آزمایش موشک‌های دوربرد، افزایش بازرسی‌های هسته‌ای و... برمی‌شمارد.

مردان دیپلماسی
ایران می‌گویند...

محمدجواد ظریف، وزیر خارجه ایران ظریف پنجشنبه گذشته با انتشار ویدئویی اعلام کرد: «برجام یک معاهده نبود که به امضا یا تایید شدن از هر طرفی نیاز داشته باشد، بلکه بعد از تایید شدن به اتفاق آرا در شورای امنیت سازمان ملل، برای همه الزام‌آور شد. از آن زمان به بعد، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ۱۱ بار تاکید کرد که ایران به تمام تعهداتش عمل کرده است؛ اما در مقابل آمریکا به‌طور مداوم توافقی را نقض کرده است. برخی دولت‌های اروپایی اخیرا برای راضی نگه داشتن ترامپ امتیازهای بیشتری را از طرف ایران به او وعده داده‌اند. این امتیازدهی‌ها، توافقی جدید و شامل مواردی است که توافقی جدید را دربر می‌گیرد... در ابتدای مذاکره درباره برجام، همه تصمیم گرفتیم توانمندی‌های دفاعی و نیز نفوذ منطقه‌ای ایران را از رابزنی‌هایمان حذف کنیم... بگذار یک بار برای همیشه این مساله را برای شما کاملا روشن کنم؛ ما نه امنیت خود را به خارج واگذار می‌کنیم و نه بر سر توافقی که با حسن نیت اجرا کرده‌ایم، مذاکره مجدد کرده یا چیزی به آن می‌افزاییم.»

سیدعباس عراقچی، معاون سیاسی وزارت امور خارجه

رویکرد کشورهای اروپایی در مقابله با تهدیدهای و تخلفات ترامپ در اجرای برجام، تلاش سسه کشور انگلیس، آلمان و فرانسه در جلب رضایت ترامپ به قیمت تحت فشار قرار دادن ایران سیاستی اشتباه و شکست خورده است. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در بیش از ۱۰ گزارش بر پایبندی ایران به تعهدات خود در برجام صحنه گذاشته، اما در مقابل آمریکا به تعهدات خود به درستی عمل نکرده و با تعلل‌ها و بدعهدی‌های خود این توافقی را در معرض نابودی قرار داده است. تصور متعهد بودن ایران به برجام در هر شرایطی یک اشتباه بزرگ است. به علاوه هرگونه تلاش در راستای مرتبط ساختن برجام با دیگر موضوعات ناشی از رویکردهای غلط است و وضعیت منطقه را بسیار پیچیده‌تر خواهد کرد. برجام یک تجربه بزرگ تاریخی است و موفقیت آن مستلزم تلاش و حمایت مشترک و همگانی است.

آمریکایی‌ها
می‌گویند...اروپایی‌ها
کجا ایستاده‌اند؟

اگرچه طرف‌های اروپایی از ابتدای توافق هسته‌ای موسوم به برجام بر حفظ و پایبندی بر این توافق تاکید کرده‌اند، اما همواره بر برجام‌ها

ثانویه و لزوم مذاکرات بر سر برنامه موشکی ایران و محدود کردن نقش کشورمان در منطقه تاکید کرده‌اند.

ترزا می، نخست‌وزیر انگلیس: مقام‌های ارشد انگلیس، فرانسه و آلمان ضمن حمایت از برجام توافق کرده‌اند در مسائلی نظیر فعالیت‌های منطقه‌ای ایران، بندهای زمانی مربوط به برجام و مساله موشکی ایران مورد بررسی قرار گیرد.

بوریس جانسون، وزیر امور خارجه انگلیس: توافق هسته‌ای ایران بر پایه اعتماد به اهداف ایران نیست، بلکه براساس رسیدگی دقیق، از جمله اقداماتی که به بازرسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اجازه دسترسی به برنامه هسته‌ای ایران می‌دهد، بنا شده است. مقررات برجام، کار را برای تهران سخت‌تر از قبل می‌کند. این یک دلیل خوب دیگر برای حفظ برجام است تا به تکرانی‌های قانونی آمریکا و متحدان دیگر ما توجه شود.

امانوئل مکران، رئیس‌جمهور فرانسه: می‌خواهم «روی توافقی جدیدی با ایران» کار کنم؛ توافقی که چهار موضوع را دربرگیرد: محدود کردن فعالیت‌های هسته‌ای ایران هم برای کوتاه‌مدت و هم بلندمدت، مهار فعالیت‌های موشکی تهران و توقف فعالیت‌هایی که کشورهای غربی آن را رفتار بی‌ثبات کننده ایران در خاورمیانه می‌نامند. تصمیم (ترامپ) هرچه که باشد، ما باید برای چنین مذاکره گسترده‌تر و یک توافق گسترده‌تر آماده باشیم، زیرا فکر می‌کنم هیچ کس خواستار جنگ نیست.»

ژان ایولودریان، وزیر امور خارجه فرانسه: اسنادی که روز گذشته از سوی اسرائیل ارائه شد، به وجود تضمین بلندمدت برای برنامه هسته‌ای ایران و نیاز به حفظ برجام را نشان می‌دهد. **انگلا مرکل، صدراعظم آلمان:** توافق هسته‌ای نباید لغو شود، بلکه باید چارچوب مذاکرات مرتبط با آن گسترده شود. بررسی برنامه موشکی و نفوذ سیاسی ایران در سوریه موضوع اکثر اعضای اتحادیه اروپاست.

روزنامه انگلیسی فایننشال تایمز: دولت دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا حمایت کشورهای اروپایی را برای تحریم ایران در صورت تلاش برای ساخت موشک‌های بالستیک قاره‌پیما جلب کرده است.

برجامی که آمریکاهرگز اجرا نکرد

ایالات متحده آمریکا از همان روز اول پنا ناسازگاری با اجرای برجام را در دستور کار خود قرار داد. چیزی که هم از اظهارنظرهای مقامات ایران برمی‌آید، هم از اقدامات ایالات متحده آمریکا:

مقام معظم رهبری اول فروردین ۹۵: در جمع زائران رضوی تصریح کردند همین توافقی هم که ما با آمریکایی‌ها در قفسه ۵+۱ مساله هسته‌ای کردیم، آمریکایی‌ها به آنچه وعده داده بودند، عمل نکردند و کاری را که باید می‌کردند انجام ندادند. بله، به تعبیر وزیر خارجه محترم ما، روی کاغذ کارهایی را انجام دادند، اما از راه‌های انحرافی متعدد، جلوی تحقق مقاصد جمهوری اسلامی را گرفتند.

محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه ایران: مهرماه ۹۵ در جمع اعضای اندیشکده شورای روابط خارجی آمریکا گفت: «ایران به تعهدات هسته‌ای خود پایبند بوده، اما شاهد هیچ گونه تلاش واقعی از سوی مقام‌های کاخ سفید در این رابطه نبوده‌ایم.»

علی اکبر صالحی، رئیس سازمان انرژی اتمی: آذرماه سال ۹۵ با اشاره به مصوبه سنیای آمریکا درباره تمدید تحریم‌های ۱۰ ساله علیه ایران گفت: «این تمدید عملا نقض صریح «برجام» است.» شامگاه ۱۴ آبان ۹۶ و کمتر از یک سال بعد از اجرای برجام، علی‌اکبر صالحی، رئیس سازمان انرژی اتمی با حضور در برنامه «نگاه ۱»، در واکنش به اینکه گفته می‌شود اظهارات و موضع گیری صدارانی مقامات آمریکایی نقض برجام است، گفت: «قطعا این گونه اقدامات و کنش‌ها، نقض عهد است. طبق برجام طرفین توافقی نباید اقدامی انجام دهند که موجب تضعیف برجام شود، در حالی که آمریکا با موضع‌گیری‌های خود بندهای مختلفی از برجام را نقض کرده است.»

ولی‌الله سیف، رئیس بانک مرکزی ایران: فروردین ۹۵ و تنها حدود سه ماه از اجرایی شدن برجام در مصاحبه‌ای با تلویزیون بلومبرگ گفت: «توافقی هسته‌ای ایران و گروه ۵+۱ موسوم به برجام، تاکنون «تقریبا هیچ» دستاورد اقتصادی برای تهران دربر نداشته است.»

آمریکا از برجام چه می‌خواست؟

تنه‌ایک روز بعد از اعلام اجرایی شدن توافق هسته‌ای بود که روز ۱۷ ژانویه سال ۲۰۱۶ (۲۷ دی‌ماه ۱۳۹۴) وزارت خزانه‌داری آمریکا در اقدامی معنادار اعلام کرد تحریم‌های تازه‌ای را به بهانه برنامه موشکی علیه ۱۱ شرکت و فرد ایرانی اعلام کرده است.

باراک اوباما، رئیس‌جمهور وقت آمریکا در یک سخنرانی چند وقت بعد (۱۴ فروردین سال ۱۳۹۵) اظهاراتی مطرح کرد که معنای این اقدام را روشن‌تر کرده و نشان داد هیات حاکمه آمریکا برخلاف اظهارات علنی مقام‌های این کشور و متن برجام، این توافق را نه یک توافق صرفا در زمینه هسته‌ای، بلکه قطعه‌ای از یک پازل بزرگتر با هدف عقب راندن ایران در حیطه‌های دیگر از جمله برنامه موشکی، سیاست خارجی و درنهایت مسخ شخصیت و هویت جمهوری اسلامی می‌بیند. اوباما در آن زمان در بحبوحه انتقادات شرکت‌های اروپایی از کارشکنی‌های دولت آمریکا در تسهیل روابط تجاری با ایران گفت: «توافقی هسته‌ای برای توقف برنامه هسته‌ای ایران و انتقال مواد هسته‌ای بود که محقق شد. ایران تاکنون متن توافق را رعایت کرده، اما روح توافق مستلزم این است که ایران به جامعه جهانی و شرکت‌ها سهنگارهایی بفرستد مبنی بر اینکه اقدام به انجام یکسری اقدامات تحرک‌آمیز که شرکت‌ها را هراسان می‌کند، نخواهد کرد. من نمی‌توانم قول بدهم ایران می‌تواند از این فرصت برای ورود به جامعه بین‌الملل استفاده کند.»

برخلاف توافق هسته‌ای برجام نباید تاریخ انقضای داشته باشد، و چهارم، این طرح باید برای اولین بار در قوانین آمریکا تصریح کند که موشک‌های دوربرد و برنامه تسلیحات اتمی، مقوله‌هایی جدانشدنی هستند و ساخت و آزمایش موشک توسط ایران باید مشمول تحریم‌های جدید شود.»

پس از این سخن، هول و لا در میان کشورهای طرف مذاکره به‌ویژه اعضای غربی آن و حتی برخی کشورهای که پس از برجام خود را برای معامله با ایران آماده کرده بودند، افتاد و رازنی‌ها گسترده شد و تلاش‌های دو طرف برای حفظ یا فروختن برجام صورت جدی‌تری به خود گرفت. حالا دقیقا از امروز یک هفته به موعده آن ۱۲۰ روز مانده است و هرکسی از ظن خود یار حفظ یا رد برجام شده است. سفرهای مکرر مقامات اروپایی به آمریکا و حتی گفت‌وگوهای فشرده صیونیست‌ها و سعودی‌ها با ترامپ، اعضای دولت و نمایندگان مطرح کنکره در جریان است و اخبار گوناگونی از تصمیم‌گیری اعضا به گوش می‌رسد.

آمریکایی‌ها در مورد برجام حداقل دو موضع واضح و روشن دارند؛ گروه اول کسانی که خواهند خروج هرچه سریع‌تر از برجام هستند و بعد از اظهارات واهی نتانیاهو

پرو بال گرفته‌اند. **ساراسندرز، سخنگوی کاخ سفید:** او در تکمیل اظهارات نتانیاهو می‌گوید ورود به توافق هسته‌ای بزرگ‌ترین اشتباه اوباما بود. ایران در زمان انعقاد برجام، اطلاعات نادرستی به ۱+۵ ارائه کرده و لذا مبنای توافق اصلا درست نیست.

وزیر خارجه جدید آمریکا: شکل کنونی توافق هسته‌ای با ایران تضمین‌های لازم را برای جلوگیری از دستیابی این کشور به سلاح هسته‌ای نمی‌دهد. به کار با شرکای خود برای اصلاح برجام ادامه خواهیم داد و اگر نتوانیم آن را اصلاح کنیم، از برجام خارج خواهیم شد.

گروه دوم

گروه دوم اما کسانی هستند که با تایید سفت و سخت ادعای واهی نتانیاهو درخصوص ایران می‌گویند اگر برجام نبود، ایران تاکنون به سلاح هسته‌ای دست یافته بود.

جان کری، وزیر خارجه سابق آمریکا: برنامه هسته‌ای ایران یک تهدید واقعی بود و باید متوقف می‌شد. او در واکنش به مواضع ترامپ البته می‌گوید چنانچه برجام را پاره کنید، همه چیز به عقب برخواهد گشت و ایران آماده تولید سلاح خواهد شد.

انستیتو مونیز، وزیر انرژی دولت اوباما: برنامه هسته‌ای ایران هم اکنون تحت نظر قرار دارد و خروج آمریکا از برجام موجب می‌شود تهران از این گونه نظارت‌ها خلاصی یابد.

جمع‌بندی نظرات گروه اول و دوم احتمالا چیزی است که برابان هوک، مشاور ارشد وزیر خارجه آمریکا و برخی سناتورهای آمریکایی می‌گویند: «آمریکا از متحدان اروپایی خود خواسته برای متوقف ساختن برنامه موشکی ایران، تحریم‌هایی را علیه تهران وضع کنند؛ تحریم‌هایی که با حفظ صورت برجام در دستور کار قرار خواهد گرفت.»

مهم‌ترین اقدامات آمریکا و اروپا علیه برجام

برداشت از دارایی‌های ایران به بهانه قربانیان تروریسم

نمایندگان کنکره، طرح موسوم به «عدالت برای قربانیان تروریسم ایران» را در مجلس نمایندگان تصویب کردند. این طرح دولت آمریکا را موظف می‌کند قبل از هرگونه اقدام برای آزادسازی دارایی‌های مسدودشده ایران و رفع تحریم‌ها طبق تعهداتش در «برجام»، ابتدا به شهروداتی که مطابق ادعاهای قربانیان تروریسم ایران» خوانده شده‌اند، غرامت پرداخت کند.

توقیف پول ایران در دادگاه لوکزامبورگ

در اسفندماه سال ۹۵ با شکایت قربانیان حوادث ۱۱ سپتامبر، دادگاهی در لوکزامبورگ دستور مسدود کردن یک میلیارد و ۶۰۰ میلیون دلار را دارایی‌های متعلق به بانک مرکزی ایران را صادر کرد. ایران، به این رای اعتراض کرد، اما قضات لوکزامبورگ در بیانه‌ای نوشتند: «رئیس دادگاه درخواست بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را رد کرد.»

امضای قانون محدودیت صدور ویزا

در آذرماه سال ۱۳۹۴ اوباما قانون موسوم به ممنوعیت صدور ویزا را امضا کرد. به موجب این قانون و به منظور تأمین امنیت ملی آمریکا، معافیت‌های صدور ویزا برای چند دسته از افراد برداشته شد. یک دسته از این افراد کسانی هستند که از سال ۲۰۱۱ تاکنون به ایران سفر کرده‌اند. ایران این قانون را نقض برجام دانست، اما با اعتماد به نامه جان کری مبنی بر اینکه قانون مذکور مانع اجرای برجام نیست، از پیگیری نقض برجام صرف‌نظر کرد.

تمدید قانون تحریم‌های ایران (ISA)

آذرماه ۱۳۹۵ تمدید قانون جامع تحریم‌های ایران (ISA) در کنکره آمریکا به تصویب رسید. اوباما، رئیس‌جمهور وقت آمریکا نیز در مقابل تصویب این قانون هیچ اقدامی انجام نداد و تمدید تحریم‌های ایران به مدت ۱۰ سال به قانون تبدیل شد. دکتر روحانی تمدید این قانون را نقض و اجرایی شدن آن را نقض فاحش برجام دانست.

تصویب قانون کانسا

در تاریخ سوم مرداد ۱۳۹۶ (۲۵ جولای ۲۰۱۷) قانون «کانسا» علیه ایران، روسیه و کره شمالی در مجلس نمایندگان آمریکا با ۴۱۹ رای موافق، سه رای مخالف و پنج مرداد ۱۳۹۶ در مجلس سنیای آمریکا با ۹۸ رای موافق و دو رای مخالف به تصویب رسید و در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۹۶ (دوم آگوست ۲۰۱۷) توسط ترامپ امضا و به قانون تبدیل شد. مهم‌ترین اثر این قانون، افزایش لیست تحریمی (SDN) آمریکایی علیه ایران است که می‌تواند تمام افرادی را که طبق برجام از تحریم خارج شده‌اند، مجدداً تحریم کند. دکتر عراقچی این تحریم‌ها را نقض آشکار برجام دانست. تحریم کانسا زمینه حقوقی برای افزایش بی‌انتهای افراد حاضر در لیست تحریم (SDN) را زیاد می‌کند، که این موضوع در وضعیت همکاری بانک‌های کوچک خارجی اثر خواهد گذاشت و احتیاط کنونی آنها تبدیل به عدم همکاری خواهد شد.

افزایش لیست تحریم ایران

آمریکا بعد از اجرای برجام، شروع به افزایش لیست تحریمی ایران کرد. با توجه به اینکه آمریکا در برجام ساختار تحریم‌های ثانویه بانکی را حفظ کرده بود، در نتیجه با افزودن دائم به لیست تحریم، بانک‌های خارجی را هرچه بیشتر برای همکاری با ایران ترساند تا دسترسی آزاد ایران به درآمدهای نفتی‌اش روزبه‌روز سخت‌تر شود. آمریکا پس از اجرای برجام تاکنون نزدیک به ۵۰ فرد حقیقی و حقوقی مرتبط با ایران را در لیست تحریم قرار داده و لیست تحریم ایران پس از برجام را که نزدیک به ۱۸۰ فرد و نهاد بود، به بیش از ۲۲۰ فرد و نهاد رساند.

جریمه بانک‌های خارجی

با توجه به اینکه آمریکا با استفاده از نظام مالی خود و حاکمیت دلار، بانک‌های خارجی را که با افراد ایرانی حاضر در لیست تحریمی کار می‌کنند، جریمه می‌کند تا ریسک همکاری بانکی با ایران را افزایش دهد، پس از برجام، در آذرماه سال ۱۳۹۵، بانک اینستا سن پائولی ایتالیا را به علت درگیری در ارتکاش‌های مربوط به ایران ۲۳۵ میلیون دلار و در دی‌ماه سال ۱۳۹۵ نیز بانک ترینو دومینئون کانادا را به همین علت ۵۰۰ هزار دلار جریمه کرد تا همچنان ریسک همکاری با ایران را بالا نگه دارد.

